

Grenzen aan het Internet-pastoraat

Wat wij in Funcity kunnen doen, is slechts een zeer momentane en in laatste instantie meestal relatief vrijblijvende vorm van begeleiding van overwegend jonge mensen voor wie de kerk als geheel toch wel heel ver weg staat. In dat opzicht zie ik in de pastorale functie van de Funcity-kerk wel een aanknopingspunt en een waardevolle toevoeging aan het pastorale werk (speciaal met jongeren), maar beslist geen vervanging. Wat echter bijzonder is, en ons van andere kerkelijke presentie op het Internet onderscheidt, is dat in dit concrete project mensen in een seculiere virtuele stad via een soort trechterfunctie op ons afkomen, die de kerk op het Internet niet gezocht hebben, en die in deze context van een vermaakstad ook totaal geen vermoeden van ons hadden. Talrijke lovend-kritische e-mails laten ons zien dat wij door onze presentie in Funcity op een voor de kerk ongebruikelijke wijze aangenaam opvallen. Voor ons is het misschien niets bijzonders een zeventienjarig schoolmeisje dat met liefdesverdriet te kampen heeft, een korte bemoedigende tekst toe te zenden; maar voor dit schoolmeisje kan het heel veel betekenen dat er in een conflictsituatie een 'echte priester' was die aandacht aan haar schonk. Misschien laat juist het voorbedeboek iets zien van onze vruchtbaarste functie in Funcity. De kerk in Funcity – en hier dan vooral het voorbede-forum – is de plaats waar ook de negatieve en pijnlijke kanten van het leven ongecensureerd ter sprake komen. Die worden niet afgeschermd, maar toegelaten en serieus genomen. Juist voor hen geldt de belofte van verlossing en bevrijding in het christelijk geloof. Deze boodschap moet de kerk in de ervaringswerkelijkheid inbrengen, ook al is die werkelijkheid bepaald door oppervlakkigheid en vrijblijvendheid. Dat is echter alleen mogelijk als wij de moed vinden om het risico te lopen dat wij misschien slechts als oppervlakkig en misschien slechts als een geintje gezien worden.

Noot

1 Dit door Laurens Zwaan uit het Duits vertaalde artikel is verschenen in *Auf der Spur. Berichte und Beispiele missionarischer Seelsorge* (Arbeitshilfe 159), in 2001 uitgegeven door het secretariaat van de Duitse bisschoppenconferentie

☞ **Stefan Lampe**, van Duitse nationaliteit, is priester, verbonden aan allerlei activiteiten op het gebied van kerk en massamedia.

Summary – The virtual Church of Funcity (www.funama.de) is visited by 75.000 persons per month. More than twenty pastors are ready to chat with them.

Al doende leert men

Herman IJzerman

De missionaire presentie van kerken in de grote steden vraagt om toegeruste werkers. Uit de praktijk van het werk is een trainingsprogramma geboren. In de training speelt reflectie op de eigen biografie een grote rol.

Op Hemelvaartsdag fietsten mijn buurman en ik langs de Alexanderkerk in Rotterdam. 'Kijk eens', riep mijn buurman, 'er staan wel drie traporgels'. Wij zetten onze fietsen tegen het muurtje voor het kerkplein. Het was duidelijk dat in de kerk een sloper aan het werk was geweest. Als resultaat daarvan stonden er drie ouderwetse traporgels buiten. We probeerden er een aan de praat te krijgen, en het lukte via het rechterpedaal lucht in de blaasbalg te krijgen. Als in een reflex speelde ik een lied uit de bundel van Johannes de Heer: 'Welk een vriend is onze Jezus'. De voorbijgangers keken wat vreemd op. Maar voor ons had het moment iets dierbaars en iets droevigs. Allebei voelden wij dat het beeld van de afgedankte harmoniums een periode aangaf die voorbij is. Een stuk van onze jeugd komt niet meer terug. Zingen bij het orgel na kerktijd of tijdens de lange winteravonden. Een manier van geloven binnen de veilige beschutting van een heldere ideologie.

Mijn buurman en ik werken allebei in een achterstandswijk in Rotterdam. Daarin ontmoeten wij voortdurend andere mensen met wie wij zoeken naar een betere, humanere samenleving. Hij als opbouwwerker, en ik als dominee. Wij worden gedwongen oplossingen te zoeken voor ingrijpende samenlevingsvragen. Hoe doe je dat? Wij ontdekken dat er geen echte oplossingen te vinden zijn als de bewoners in de wijken niet meedoen en meedenken. In dit spannende proces komen vragen op naar nieuwe methoden van werken en naar een open houding in de omgang met andersdenkenden, met andersgelovigen. Maar ook de vraag naar de betekenis en de kracht van de eigen geloofstraditie in deze nieuwe context.

Biografie en socialisatie¹

Het harmonium bepaalt mij bij mijn afkomst uit de Alblasserwaard.

De mensen hebben een wat sombere inslag, maar er werd ook veel gezongen. Thuis en bij vergaderingen van clubs en verenigingen. Er was een voorliefde voor de liederen uit de bundel van Johannes de Heer en de Psalmen. Het leven was redelijk overzichtelijk. De boeren waren de baas in het dorp, en kerkelijk gezien waren er hervormden, gereformeerden en een enkele vrijgemaakte. Daarnaast waren er de socialisten en een verdwaalde 'roomse', zoals dat werd genoemd.

De studie theologie in Kampen

Tijdens mijn studie theologie (1971-1978) in Kampen werd dit beeld niet fundamenteel gewijzigd. De studie was er voornamelijk op gericht dominee te worden in een plaatselijke kerkelijke gemeente. Dat weerspiegelde zich in het curriculum: veel Oude en Nieuwe Testament, dogmatiek/ethiek en praktische theologie. Tot mijn grote verbazing ontbrak elke integratie tussen deze verschillende disciplines. Je moest het als student maar uitzoeken. Wij zijn grondig onderricht in het Oude en het Nieuwe Testament, en tijdens de colleges dogmatiek zijn wij vertrouwd gemaakt met een kritische manier van denken. Een enkele docent had meer van de wereld gezien dan de gangbare kerkelijke praktijken. Dat was dan ook meteen te merken. Kor Schippers en Anton Honig hadden in de zending gewerkt. De colleges missiologie van Anton Honig waren marginaal ten opzichte van de hoofdstroom van het curriculum. Maar tijdens zijn colleges gebeurde er vaak iets wonderlijks. Hij introduceerde de rapporten van de Wereldraad van Kerken *The church for others* en *Mission in six continents*. Hij combineerde dat met zijn ervaringen als zendeling in Indonesië. Ik herinner me zijn les over wat zending ten diepste inhoudt: 'Zending is dat je je durft te laten ontvangen door de liefde van een vriend die moslim is'. Hij was tot dit inzicht gekomen toen hij moest vluchten, en geholpen werd door een bevriende moslim.

Hier wordt (achteraf) een lijn zichtbaar die in de begeleiding van werkers in de *urban mission* verder uitgewerkt zal worden: durf je te laten ontvangen door de (onbekende) ander. De sfeer tijdens deze colleges was totaal anders dan in de hoofdstroom van het curriculum. Maar missiologie was marginaal, en als studenten zijn wij er niet in geslaagd de bijbelse vakken, de systematische en de praktische theologie te verontrusten door dit inzicht. Bovendien maakten de colleges missiologie duidelijk hoe gesloten het curriculum was met betrekking tot maatschappelijke kwesties in Nederland. Het was vreemd dat de kritische theologie (Barth, Noordmans) die ons in Kampen werd bijgebracht, zich niet wist te verhouden met de inzichten die werden opgedaan in missiologie en praktische theologie. Hier tekent zich voor mij een tweede lijn af: het vermoeden dat de kritische theologie van Noordmans ruimte schept om het leven van de mensen in de grote

stad, in achtergestelde en misdeelde posities, betekenis te geven in het licht van het evangelie².

Zending in Nederland

Eind jaren zeventig was er veel ophef in het missiologische veld over de bevindingen van buitenlandse christenen. Zij waren uitgenodigd om de praktijk van de kerken kritisch te onderzoeken. Zij maakten contact met onder anderen jongeren, kunstenaars, mensen in achterstandssituaties. Zij kwamen tot de onthutsende conclusie dat de boodschap van de kerken ver verwijderd was van de gewone vragen van het leven van elke dag. Maar er waren meer saillante opmerkingen:

- er is een spanning tussen de beleving van mensen in hun woon- en werksituatie en de kerk als instituut;
- er is een sfeer van wantrouwen tussen de missionaire bewegingen en de kerk als instituut;
- er is een nood in de wereld, en de mensen worden opgeroepen zich te verzetten tegen het kwaad.

De synode van de Gereformeerde Kerken reageerde slagvaardig, en stelde anderhalf miljoen gulden beschikbaar om *Zending in Nederland* vorm te geven.

Rotterdam zendingsgebied

De Gereformeerde Kerken in Rotterdam reageerden alert, en stelden een plan op om het bestaande kerkelijke werk om te turnen naar een missionaire attitude. Men claimde twee arbeidsplaatsen: een algemeen coördinator en een jongerenwerker. Ik werd aangesteld als missionair jongerenpastor. Het was opvallend dat het niet mogelijk was een terugkoppeling te maken van de wereld van de kansarme jongeren naar de kerkelijke gemeenten. Als de jongeren aandacht vroegen voor hun geloofsbeleving, werd hun vriendelijk doch beleefd de deur gewezen door hun kerkenraden. Mijn werkverslagen werden eveneens met grote welwillendheid in een la gedeponneerd. Dat leidde ertoe dat ik mij aansloot bij het werk van de evangelisatiepredikanten, die de keus hadden gemaakt in de oude wijken van Rotterdam te werken. Bob ter Haar had een nota geschreven met de titel *Van evangelisatiepredikant naar oudewijkenpastor*. In deze nota werd uitgelegd dat het kerkelijk clubhuiswerk van na de oorlog was geseculariseerd. Ter Haars intuïtie was dat er naast deze vorm van welzijns-werk een toenemende noodzaak zou zijn van een nieuwe vorm van missionaire presentie. Deze moest blijven aansluiten bij de belangen

en behoeften van de buurtbewoners. De collega's in Rotterdam deelden zijn opvatting, en dat leidde ertoe dat het deputaatschap voor evangelisatie werd omgedoopt tot deputaatschap voor pastoraat in de oude wijken³.

Deze verandering was ingrijpend, omdat er sprake was van een copernicaanse wending. Er werd niet langer vanuit de kerk naar de stad gekeken, maar er werd een positie ingenomen in de buurt. Dit is een derde lijn in de ontwikkeling van het werk. Vanuit deze positie werd in eerste instantie gekeken naar de behoeften en de belangen van de buurtbewoners. Deze behoeften en belangen dienden als uitgangspunt voor de ontwikkeling van het werk. Op grond van de praktijk in de buurt werd gezocht naar nieuwe betekenissen van het evangelie in deze context. In Rotterdam ontwikkelden wij dit werk aanvankelijk in drie wijken (Het Oude Noorden, Het Oude Westen en Bloemhof). Later werd deze methode in meer wijken uitgevoerd. Contacten met werkers in andere steden hebben geleid tot de oprichting van het *Netwerk Urban Mission in Nederland en België*⁴.

Verbreiding

Het elan van 'Rotterdam zendingsgebied' verflauwde. De aanvankelijk breed opgezette aanpak mislukte. Het oudewijkenpastoraat was één van de weinige instellingen die deze missionaire aanpak wilde en kon volhouden. Er werden twee initiatieven ontwikkeld: er werd contact gezocht met Kor Schippers van de vakgroep praktische theologie van de Theologische Universiteit in Kampen, en daarnaast werd een intern onderzoek opgezet onder de werkers in Rotterdam. Het contact met Schippers had tot doel de resultaten van het werk zichtbaar te maken en de werksoort over het voetlicht te brengen bij kerkelijk Nederland. Bij dit onderzoek werd uitgegaan van de situatie van de buurtbewoners. Schippers vond het belangrijk dat er naast de kerkelijke hoofdstroom een missionaire werksoort werd ontwikkeld. Deze werksoort zou theologen die voor dit werk gemotiveerd waren, emplooi moeten bieden. Dit zou een impuls moeten geven aan kerkelijke vernieuwing (missionaire presentie). Het interne onderzoek onder de werkers in Rotterdam resulteerde in het rapport *Er zijn hier zo weinig maskers*. Dit maakte onder meer duidelijk dat er behoefte was aan een nieuwe theologische doordening van het werk en aan scholing en begeleiding van de werkers. Schippers' onderzoek leidde tot de aanbevelingen training en een opleiding voor deze werksoort te beginnen. Het was de bedoeling te komen tot een integrale benadering waarin het werk in de buurt als basis zou dienen. Ook zou er een vervolgonderzoek moeten worden gedaan met het oog op praktisch-theologische theorievorming⁵. In de duiding van de werkers werd een verbinding gelegd tussen de

theologische ontwikkeling van A.Th. van Leeuwen en de pneumatologische spits in de theologie van O. Noordmans. De theologische ontwikkeling van Van Leeuwen was interessant omdat er een principiële doordening plaatsvond van een god-loze westerse cultuur. Deze reflectie van Van Leeuwen had haar oorsprong in zijn werk als zendeling. Noordmans' theologie bood de ruimte om aan te sluiten bij het misdeelde bestaan van de mensen in de achterstandswijken en de grensoverschrijdingen die werkers iedere keer weer moesten maken⁶.

Door deze publicaties werd duidelijk dat er een basis was in het werkveld en in de theorievorming om te komen tot een aanbod voor training en begeleiding. Het deputaatschap voor pastoraat in oude wijken stelde in nauwe samenwerking met het missionair werk in Leusden een werker voor twintig uur vrij om dit te ontwikkelen.

Bestandsopname

Tot zo ver zijn er vier lijnen zichtbaar die het kader vormen waarbinnen de training en begeleiding ontwikkeld konden worden:

- Durf je te laten ontvangen door de (onbekende) ander.
- Een kritische theologische positie biedt ruimte om de misdeeldheid en de achterstelling van de buurtbewoners en de grensoverschrijdingen van de werkers te doordenken.
- Er vindt een copernicaanse wending plaats: eerst de wereld/de stad, en dan de kerk.
- De kritisch-theologische positie kan niet zonder principiële doordening van de god-loze westerse cultuur.

Experimenten in het trainen van werkers

Omstreeks 1990 zijn wij van start gegaan met drie trainingsgroepen van werkers. Het betrof vooral werkers die namens de kerken in achterstandsbuurt aansluiting zochten bij de leefwereld van de buurtbewoners. Er waren twee Rotterdamse groepen, waarvan er één aangevuld werd met werkers van buiten Rotterdam. Daarnaast was er een landelijke groep nieuwe werkers. De inhoud van de trainingen werd bepaald door de wensen die de werkers hadden geuit in het rapport *Er zijn hier zo weinig maskers*. Het viel niet mee mensen te vragen tijd vrij te maken voor scholing. Het kostte moeite naast de werkhouding ook een leerhouding te ontwikkelen. Wij begonnen met één dagdeel per maand. Er was toen een aantal uitgangspunten:

- Het leren moet plaatsvinden in groepen. De reden daarvoor is dat wer-

kers in teams werkten, maar geen vaardigheden hadden ontwikkeld om goed over het werk te praten binnen de teams.

- In een groep leer je omgaan met het anders-zijn van de ander, met machtsverhoudingen en posities.
- Het samen leren stimuleert tot samenwerken in de wijk en met buurtbewoners.
- In de levens van de buurtbewoners en in de levens van de werkers ligt al heel veel kennis opgeslagen omtrent hun eigen bestaan; het is belangrijk deze bronnen van kennis op te delven.
- Het *missio Dei*-concept; dat houdt in dat de Geest van God al lang werkzaam is in de levens van de misdeelde en achtergestelde mensen. Dat bood ruimte om de kennis van de buurtbewoners en de werkers door middel van ervarend leren te verzamelen.

De trainingsgroepen vormden voor de werkers van meet af aan een veilige plek, een plek waar boosheid en frustraties konden worden gedeeld. Maar ze konden er ook hun plezier en vreugde kwijt. Met veel elan en plezier werden de werkervaringen uitgewisseld. Tevens ontstond er steeds meer nieuwsgierigheid naar wat het werken in de buurt zou kunnen betekenen. Zowel voor de buurtbewoners en de werkers alsook voor de kerkelijke achterban.

Na verloop van tijd ontstond er een aantal fundamentele inzichten:

- Het is stimulerend en vernieuwend te beginnen bij de buurt om aan te sluiten bij de behoeften en belangen van de buurtbewoners.
- Dan worden dezelfde dilemma's zichtbaar die de werkers van de kerkelijke clubhuizen hebben doorvoeld. Je bent beland in een werkelijkheid die ver afstaat van het gangbare kerkelijke leven. Er moet worden nagedacht over wat de beste manier van terugkoppeling is naar de institutionele kerken.
- De bevolkingssamenstelling in de buurt verandert zeer snel. De oude concepten schieten tekort als wij de immigranten serieus willen nemen.
- De vreugde van het samen leren in een groep met als uitgangspunt de dienst aan de onbekende derde, de buurtbewoner, is groot. De oecumene wordt voelbaar en zichtbaar tijdens het leren in de groep. Katholieke, hervormde en gereformeerde werkers leren hun eigen positie te spiegelen aan die van de ander.
- Het is van belang verder te onderzoeken welke spiritualiteit ontstaat in het werken met buurtbewoners. De vraag ontstaat of de bestaande theologische denkkaders nog wel voldoende ruimte bieden om het werk te doordenken.
- Ten diepste is de westerse cultuur god-loos geworden. De kritische theologie kan alleen nog maar inzetten bij de misdeelden en achterge-

stelden om opnieuw betekenis te vinden in de joodse en christelijke traditie.

Dit alles leidde ertoe dat het project *Kerk en racisme* werd opgezet. Met de werkervaringen in de buurt en de strijd tegen de apartheid in Zuid-Afrika als uitgangspunt werd een model ontworpen voor anti-racisme-trainingen. Dit project stond onder leiding van L.R.L. Ntoane. Er werden studiereizen gemaakt naar Engeland om te leren van de collega's in Londen, Sheffield en Manchester. Door mond-tot-mond-reclame groeide de belangstelling voor de trainingsgroepen. Op grond van de ervaringen in deze groepen kristalliseerde zich ten slotte een leerroute *Urban Mission* uit. Deze leerroute bestaat uit vier blokken:

- 1 De biografie en de socialisatie van de werker. Tijdens dit blok wordt veel aandacht besteed aan het levensverhaal van de werker. Er wordt onderzocht wat de exposure betekent voor het zelfverstaan van de werker, en voor de ontwikkeling van een werkplan⁷.
- 2 Het leren werken vanuit de behoeften en belangen van de buurtbewoners. De deelnemers brengen hun werk in aan de hand van een casus. Zij leren te reflecteren op wat het werken vanuit de leefwereld van de buurt betekent. Hoe verhoudt zich dit tot hun (impliciete) doelen en tot de doelen van hun opdrachtgever. Zij leren te onderzoeken wat het betekent dat de dienst aan de buurtbewoner niet ontwikkeld kan worden zonder de kwaliteit en de kracht van de buurtbewoner.
- 3 Het leren opsporen en verkennen van de spirituele momenten die worden ervaren in de dienst met de buurtbewoner. Het leren communiceren over de intieme emoties met de leden van de groep en het leren zoeken naar verbindingen met de geloofstraditie.
- 4 Het vertalen van de betekenis van de dienst met de buurtbewoner (inclusief de spirituele dimensie) voor de opbouw van een lerende organisatie. Het leren strategisch te handelen op basis van de communicatie met buurtbewoners en collega's naar de opdrachtgever en andere organisaties in de buurt.

In de loop van de tijd hebben de deelnemers geleerd meer tijd vrij te maken voor training en begeleiding. Deze leerroute beslaat een periode van ongeveer achttien dagen. De werkers komen bijeen op een locatie buiten de stad, en werken in blokjes van twee dagen.

De opleiding tot supervisor

Gaandeweg ontstond de behoefte aan een opleiding tot supervisor. Ik

heb ervoor gekozen deze niet te doen binnen het pastorale/kerkelijke veld. De reden was dat het mij leerzaam leek mij bloot te stellen aan collega's uit andere sectoren van het welzijnswerk. Op deze manier kon ik ook leren wat de meerwaarde ervan is uitvoerend werk in de buurt te combineren met het werk als begeleidingskundige.

De opleiding heeft een zeer leerzame werking gehad en bood gelegenheid om het concept van dienstverlening opnieuw te doordenken. Daarnaast kon er gereflecteerd worden op de betekenis van de geloofstraditie voor de kwaliteit van de begeleidingskunde in een seculiere context.

De betekenis van de theologie voor de begeleidingskunde

Dinie Haan overziet in een interview in *Forum* haar praktijk van veertig jaar supervisie. Zij is haar loopbaan begonnen in het kerkelijk clubhuiswerk van de Jeugdhaven in Rotterdam. In het interview legt zij de verbinding tussen supervisie, de tijd en de theologie. De tijd is nodig om te kunnen komen tot integratie van leerervaringen. Volgens haar nemen de theologen nog de tijd om te leren⁸.

In mijn profielschets als supervisor heb ik de betekenis van de tijd onderzocht voor de kwaliteit van de supervisie. Aan de hand van een werkervaring in de buurt met een Surinaams gezin (ik maakte kennis met Norine) heb ik nagedacht over wat deze ervaring in de buurt kan betekenen voor de kwaliteit van de dienstverlening. Aan de hand van het filosofische begrip 'open tijd' en het theologische begrip 'tijdruimte' kom ik tot een opvatting over de kwaliteit van de dienstverlening:

De dienstverlening is gesitueerd in de oude wijken van Rotterdam, maar ook in andere stedelijke gebieden in Nederland en in het buitenland. In deze dienstverlening wordt gekozen voor de 'lastige klant'. Daarmee wordt bedoeld: de mens die dreigt vergeten te worden, of die niet meer interessant is voor andere dienstverleners.

In het verhaal van Norine heb ik aangegeven dat het vaak gaat om langdurige relaties. In de bespreking van de *live-events* van deze klant heb ik ontdekt dat er in het lijden, de kapotheid, ook schepping, creativiteit opgesloten kan liggen. De klant heeft zelf creativiteit en kracht om de inhoud en de kwaliteit van de dienst vorm te geven. Om dit op te sporen is een empathische attitude vereist. Er is volgens mij een verbinding aan te wijzen tussen wat ik de theologische tijdruimte heb genoemd, en de attitude van empathie.

Juist de theologische tijdruimte biedt alle gelegenheid tot het nemen van de tijd voor opschorting en openheid. Door opschorting en openheid kan het verhaal van de klant anders worden verteld. Er kan nieuwe betekenisgeving worden ontwikkeld, en het verhaal kan een meerduidelijk en polygoon perspectief krijgen⁹.

Dit onderzoek leerde mij dat het heel belangrijk is de tijd te nemen. Dat het wel eens de beste bijdrage van het oude wijkenpastoraat aan de kwaliteit van het leven zou kunnen zijn, om te vertragen. Juist hierdoor wordt de buurtbewoner en de werker de kans geboden hun eigen levensverhaal anders te vertellen.

Een belangrijke andere ontdekking was dat juist het begrip 'tijdruimte' het mogelijk maakt te genieten. Te genieten van het goede dat er nu reeds geschiedt tussen de mensen in hun misdeeldheid en achterstelling. In de goede momenten proeven wij, om het maar eens ouderwets te zeggen, de voorsmaak van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Dit is nu al een tegenkracht tegen de onmenselijkheid die vaak wordt ervaren in de buurt.

Hoe werkt dit alles nu in de praktijk?

Om deze vraag te beantwoorden wil ik een leerervaring van deelnemers uit een trainingsgroep vertellen. De groep is al lang bij elkaar, en bestaat uit ervaren werkers uit verschillende kerkelijke tradities. De meesten hebben lang als zendingswerker of missionaris in Afrika, Zuid-Amerika, Zuid-Europa en in buurten in Nederland gewerkt. Eén van de deelnemers had tijdens zijn studieverlof een aantal boeken over Jezus gelezen. Hij wilde deze kennis graag delen met de leden van de groep. De deelnemers kregen de opdracht te mediteren aan de hand van de vraag 'Wie is Jezus voor mij?', en dit later te delen met de anderen. Dat delen bleek niet gemakkelijk. Men wilde deze vraag niet beantwoorden zonder de eigen biografie/socialisatie en het werk in de zending/missie. De ingrijpende en schokkende ervaringen in het eigen leven en in de zending/missie dwongen de deelnemers tot een diepgaand zelfonderzoek. Eén van de deelnemers bracht dit tot uitdrukking door op de piano zijn hele leven voor te spelen. Hij speelde van 'Ik ga slapen, ik ben moe', 'Welk een vriend is onze Jezus' tot een mooie melodie uit de Fado. De piano werd met een klap dichtgeslagen en na een ondraaglijke stilte voorzichtig weer opengedaan. Aarzelend kwam de muziek weer op gang. We hebben de tijd genomen om dit met elkaar te delen en uit te werken. Wij hebben daar vier trainingsdagen aan besteed.

Dit proces leidde in de groep tot de vraag: wat heeft de zending/de missie ons nu gebracht? Wij ontdekten dat er een samenhang is tussen loopbaan en levensloop. Maar wat is dan de rode draad daarin?

In de uitwisseling van de verhalen ontdekten wij een aantal stappen:

- 1 Je maakt vanuit een bepaalde plek een keuze.
- 2 Je gaat over tot actie, naar de zending/de missie.
- 3 In de trainingsgroep leer je nadenken over wat dit heeft betekend voor – je eigen houding,

- de inhoud/de vorm van geloven,
 - de gevoelde of niet (meer) gevoelde relatie met God.
- 4 Dit voorkomt een onbezonnen afscheid nemen van de verworven waarden.
 - 5 Het biedt de mogelijkheid en een veilig kader voor de verdere zoektocht in je leven.

Dit leidde tot een nieuwe definitie van zending/missie. De grensoverschrijding is de basis van alles: van de ene context naar de andere. Dit leidt tot de vraag: waar is mijn plek, mijn thuis? Mijn thuis is daar waar het creatieve oplicht in de omgang met mensen. In die omgang met mensen wordt ons geloof wakker geroepen in ontroering en kracht. Dat alles werpt een speels licht op de vraag naar 'thuis'. Het leuke en inspirerende is dat de werkers zelf nieuwe betekenissen gaan geven aan de oude woorden op grond van hun eigen inspanningen.

Hoe gaat het verder?

De leerroute *Urban Mission* wordt op een bepaald moment afgesloten. Het is interessant op te merken dat deze leerroute nieuwe vragen oproept. Zo is er een groep werkers verdergegaan met het thema 'kinderen'. Een andere groep onderzoekt de betekenis van theologie voor de kwaliteit van het werk. Binnenkort begint een groep die zich gaat bezighouden met vragen rondom stedelijke herstructurering. Er zijn contacten met het Netwerk Urban Mission en met de Europese contactgroep, waar de inzichten van de trainingen dienstbaar worden gemaakt aan het opbouwen van netwerken.

Het traporgel

Met pijn en moeite kwam er nog muziek uit het oude harmonium voor de kerk die gesloopt ging worden. In dit artikel heb ik willen laten zien dat er via de lijn van *Zending in Nederland* nieuwe praktijken zijn gegroeid in de (grote) steden. Praktijken waarin de achterstelling en de misdeeldheid van de buurtbewoners worden verbonden met de inspanningen van werkers (en natuurlijk vrijwilligers). Deze inspanningen leiden tot nieuwe creatieve momenten. In de trainingen ervaren wij de vreugde van het leren, en wordt de zoektocht wakker geroepen naar een nieuwe spiritualiteit en naar gemeenschapsvorming. Je zou kunnen zeggen dat er een transformatie van geloven plaatsvindt. Het oude wordt niet weggeworpen of geminacht, maar opnieuw geijkt in de grensoverschrijding naar de wereld van misdeeldheid en achterstelling. Er zit muziek in.

Noten

- 1 In de begeleidingskunde speelt reflectie op de samenhang van biografie en het werkterrein een belangrijke rol. Zie Q.L. Merckies (redactie), *Verwerken van het supervisorschap*, Leuven/Apeldoorn: Garant, 2000, 109-143.
- 2 Mijn afstudeerscriptie was een mengeling van dogmatiek en praktische theologie: *De grote stad als vindplaats van het heil*, Kampen, 1978.
- 3 Een deputaatschap is een werkgroep van de classis die tot taak heeft het beleid van de classis op een bepaald terrein uit te voeren. In dit geval bestuurt het deputaatschap voor pastoraat in oude wijken dus het werk dat namens de classis in de oude wijken wordt gedaan.
- 4 Zie voor een uitgebreider overzicht van deze ontwikkelingen G.J. van der Kolm, *De verbeelding van de kerk*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2001, 60-69.
- 5 K.A. Schippers en anderen, *Kerkelijke presentie in een oude stadswijk*, Kampen: Kok, 1990, 261; 263-280. H. IJzerman, *Er zijn hier zo weinig maskers. Een beschrijving van het werk en de positie van een aantal werkers in het oudewijkenpastoraat in Rotterdam en een proeve van een theologische duiding daarvan*, Rotterdam, 1989.
- 6 Arend Th. van Leeuwen, *De nacht van het kapitaal*, Nijmegen: Sun, 1984, 19; O. Noordmans, *Verzameld Werk VIII*, Kampen: Kok, 1980, 15-25: Zon-
daar en bedelaar.
- 7 Zie voor een nadere uitwerking van de inhoud en de betekenis van de exposure *Gereformeerd Theologisch Tijdschrift* 102 (2002) 2, 75-98.
- 8 *Forum* 5 (2), 3 en 5.
- 9 H. IJzerman, *Tegenover de Schepper staat altijd de Lijder*, Rotterdam, 1999, 13.

⇒ **Herman IJzerman** werkt sinds 1978 in Rotterdam, eerst als jongerenpastor, later als dominee in het oudewijkenpastoraat. Sinds 1990 combineert hij dit uitvoerende werk met het werk als begeleidingskundige in Trainingscentrum Kor Schippers. Dit centrum, opgericht in 2000, biedt training en begeleiding aan op basis van ervarend leren. Het aanbod is vooral gericht op pastores in de oude wijken, arbeids- en drugspastores, en op missionaire en diaconale toerusting van kerkelijke gemeenten en parochies.

Summary – Programmes for *Urban Mission*, that originated in the seventies, have developed their own forms of training for workers in this sector of missionary presence. In the training programme reflection on the biography of the participants are related to the particular situation in the slums areas.